

Флоровський підкреслює: «Історія свідчить, що Церква не гасила, а навпаки – освячувала метафізичну допитливість, що саме вона намагалась розкрити істину апостольської проповіді як істину розуму, як істину для розуму».

Мати Марія у пророчому передчутті пише: «Ми створюємо тут щось на кшталт лабораторії для Росії, тому цінність нашої роботи тут полягає в ідеологічній і методологічній чистоті, а не в пошуку скоріших результатів. Ми мусимо знайти цей метод соборної та особистісної православної роботи» (ст.462). Мати Марія, як пише А. Аржаковський, мріяла, що ось «за сто років» з'явиться православне братство, яке об'єднає людей, котрих кличе втілення одного ідеалу: здійснювати літургію за стінами храму (1935 – 1937 рр.)... Набагато скоріше благоволив Господь здійснитися прагненням матері Марії – вже 1949 року в м. Боссе (Швейцарія) засновується, а 1953 року починає діяти Всесвітнє православне молодіжне братство «Синдесмос». Тепер ми маємо, зокрема завдяки ресурсам Інтернету, можливість тієї персоналістичної освіти, про яку мріяли такі подвижники як мати Марія, намагаємося провадити те соціальне діяння для немічних та упосліджених, але як нас мало і як нам важко тримати зв'язок між собою!...Ось лише окремі мости для творчого спілкування та соціальної співпраці молодіжних православних братств різних країн:

www.compclub.lviv.ua/orthodox/; <http://vik.null.ru/>; <http://members.xoom.com/cyronline/>; <http://www.nsys.by:8101/bpbtvm/>; <http://republika.pl/alikw/>; www.syndesmos.org; [http://syndesmos.cjb.net/...](http://syndesmos.cjb.net/)

Тарас Андрусевич

Imaginaires du mal. Etudes réunies et présentées par Myriam Watthee-Delmotte et Paul-Augustin Deproost. – P. :Cerf, 2000. – 495p.

Збірник статей “Образи зла в мистецтві” створено на базі міждисциплінарного семінару Бельгійського інституту літератури, проведеному при Лювєнському Католицькому університеті.

Наше ХХ століття, попри стрімкий злет науки, техніки й культури, засвідчує живучість метафізичного зла і багатокісність його тайнства. Війни, хвороби, соціальна нестабільність, національна ворожнеча – тільки окремі елементи життєвого досвіду сучасного європейця. Якщо пересічні люди не знають, як протистояти цій нав'язливій присутності многоликого зла, то люди мистецтва намагаються, як і раніше, приручити цього страшного звіра. Література, театр, живопис дедалі частіше звертаються до проблематичних стосунків людини з Часом та Інакшістю – двома найзначнішими подрібнювачами цілісності.

Дослідження культурологів, літературознавців, мистецтвознавців, психологів, психоаналітиків, істориків та теологів об'єднуються зусиллям побачити в діахронічній перспективі стан сучасної європейської культури. Як за допомогою художнього образу та слова отримує в ній відчутну комунікативну форму і являє себе те, що принижує людську гідність? Чи

завжди в такій репрезентації зберігається катарсис і чи немає загрози інфікованості явленим злом? Адже зрозуміти – означає допустити існування, *допустити до існування...*

Одна з базових думок збірки – фрайківське тлумачення біблійного коду в розбудові західноєвропейської цивілізації. Отож, перше слово надається теологам, які досліджують таїнство зла в Старому та Новому Заповіті і приходять до висновку про неочікуваний, раптовий, непередбачуваний його характер для самого Творця, що, відповідно, знімає тягар відповідальності за скоєне зі смертної істоти. Насильницькі дії Іншого вивчаються на матеріалі Євангелій як фундамент первородного гріха, сотворіння ж світу в цій перспективі постає як останній акт космічної драми.

Біблійна традиція впливає на розуміння суті зла у пізніх християнських поетів. Вони, звісно ж, у репрезентації людських діянь продовжують лінію Вергілія: сильна людина героїчно страждає від причиненого їй зла. Але є й розвиток цієї думки: людська душа не тільки потерпає, а й несе зло в собі, прилучаючись тим самим до трагічного кола фатуму.

Дослідники-культурологи звертають увагу на своєрідність теми зла в мистецтві середніх віків: цілісність розпадається на дрібні скалки. У трагічних та епічних жанрах зростають тужливі настрої вже від самого словесного дотику до містичної суті явленого. Ця ж традиція продовжується в XIX – XX ст., у творах Барбе д'Оревільї, Ж. Батай, Ж. Мішо: сказати – вже означає втілити, зробити явним те, що позбавлене до певного часу буття. Як явити абсолют, як репрезентувати зло, не ставши його адептом – турбота Гюїсманса, Верлена, Рембо. Вони ведуть пошук значущих фігур Іншого – секеуально відмінного, враженого недугом, інваліда; їх чарує спуск униз, захоплює відсутність чіткої межі між моральним і аморальним.

Друга частина збірки починається з певних узагальнень: у класичну епоху образи зла зберігали свою стабільність і протиставлялися божественному провидінню в плані вертикальному та людській волі в плані горизонтальному. В сучасному світі відбувся розпад системи цінностей і часткова втрата орієнтирів. Існують етики, які, подібно до катарської ересі, вважають за можливе натякнути на межі добра й зла, ввести образ сугестивної інакшості; є й такі, що переконані в розмитій сутності зла, здатного не до інвестування певних художніх образів, а до явлення себе тільки у формі виразу.

На межі XIX–XX ст. тема зла реалізується в термінах відсутності, порожнечі. Модерністська література XX ст. по-новому трактує античні традиції і продовжує дивовижну августианську інтуїцію зла як відсутності буття. Якщо в мистецтві фігуративному (опера, мультиплікаційний фільм) зло фокалізується в образах жінок – персонажів жертвних чи тиранічних, на яких однаково міцно тримається вся інтрига, – то в мистецтві візуальному питання репрезентації зла пов'язується з пошуком самої зовнішньої форми репрезентації.

У мистецтві модерну інтерпретація зла сягає повноти виразу або в поглибленій розробці оповіді як наративної форми, або ж у своїй референції

до історії. Якщо дроблення образів зла і має місце, то тільки в межах заданого відцентрового руху: від нершоджерел, від початкової інформації про стосунки людини з інакшістю.

Валентина Фесенко

Енциклопедія політичної думки. / Пер. з англ. – К.: Дух і Літера, 2000. – 472 с.

Досі найпроникливіші з нас підозрювали, що політологи – це люди, які час від часу з’являються на екранах телевізорів, говорячи більші чи менші банальності про наше життя, а їхня професія полягає в тому, щоб бути поінформованими і давати це зрозуміти і нам, і владі. Відтак, дисципліна політології тим таки проникливим і цинічним видавалася вершиною ілюзійонізму – і не вміють же нічого особливого люди, й не вчили їх ніде такому, а на твоїх очах дістають із капелюха кролика під схвальні оплески публіки. І враження від політології лишалося, як від вистави фокусника – і прикро, що обдурили, й поважаєш за те, що не помітив як. І те сказати, слово ягесь чуже, заграничне, не вхопиш його – “політологія”. Практиканти цієї ненайдавнішої професії, схоже, тлумачать його, як “відання політики”, розуміючи під цим, що самі політики не відають, що творять. Той же, хто загляне у словник і побачить, що “логос” означає “слово”, гадатиме, що політологія – то вміння перекладати мову політиків (нецензурну, як ми нещодавно з’ясували) на доступну нам, навпаки – нашу на зрозуміле політикам поремне арго.

Щоправда, імпортність політології також підозріла. Зазирнувши у Webster’s Dictionary, побачимо чимало слів із коренем “політ-”. Список відкриватиметься “політбюро” (“головний політичний і виконавчий комітет комуністичної партії”, 1925 р.), а далі – через “політес”, “політику”, “політичну економію” несподівано завершиться “полькою” (“життерадісний парний танець богемського походження”, 1844 р.). Жодної політології, але ми розуміємо, що десь тут, між “політбюро” й життерадісним танцем вона й ховається, можливо, ближче до “політики”, ніж до “політесу” (від фр. “чистота” – “формальна ввічливість”, “добрі манери”, 1717 р.).

Одне слово, багато хто з нас підозрював, що політологія не академічна дисципліна, а спосіб облаштуватися в житті людям, чий справжній фак – науковий комунізм, історія партії, історичний матеріалізм – стало незручно згадувати в пристойному товаристві. Зрештою, ми знали, що король голий. Не вистачало тільки андерсенівського хлопчика, який голосно про це сказав би.

Тепер усім сумнівам кінець. Тепер кожний може переконатися, що найгірші підозри документально підтвердилися. І виною тому чергова книжка видавництва “Дух і Літера” – “Енциклопедія політичної думки”, український переклад відомого оксфордського видання. Потреба в такому виданні відчувалася давно, і варто подякувати видавництву (а також інституціям, що підтримали це починання) за те, що, нарешті, розставлено крапки над «і». Редакційна колегія українського видання цілком свідомо